

Celek a jednota

Mluvíme-li o nějakém celku, rozumí se tím, že to nejsme jenom my, kdo jej za celek považujeme, ale že je celkem i bez nás, a ovšem také bez kohokoli a čehokoli jiného, že tedy základ jeho celkovosti není v ničem jiném než v onom celku samém. To s sebou ovšem nese některé nejasnosti a problémy, zejména když si připomeneme některé starší a nejstarší myslitele a jejich myšlenka, týkající se celku a celkovosti. Tak kupř. Hérakleitos měl zřejmě za to, že „nejkrásnější kosmos“ by byl „pouhou hromadou náhodně rozházených věcí“, kdyby nebylo LOGU, tedy „věci samy“ se nemohou „poskládat“ tak, aby vytvořily celek; protože jiný zlomek mluví o „těle“ (místo o světě, KOSMU), mohlo by to znamenat, že úloha LOGU byla pro něho významná nejen pro celek světa, ale i pro celku vnitrosvětě. Nevíme; nicméně nevíme, jak daleko šel v těchto úvahách a zda si vůbec položil otázku, co to znamená pro celek světa, mají-li být v jeho rámci možné relativně samostatné celky vnitrosvětě, nebude-li tím sjednocení světa jakožto celku nějak narušeno. Parmenidés a jeho elejská škola totiž právě z tohoto důvodu jakoukoli mnohost odmítala, protože se jim zdálo, že by tím byla narušena integrita onoho „jednoho, které bylo zároveň vším, tj. „veškerem“. Takže pro nás tento problém má nadále platnost: jak můžeme mluvit o světě jako o „celku“ (a o jeho jednotě, integritě), chceme-li připustit jednotlivé „celky“ uvnitř světa? Zdá se být zřejmé, že vše bude záviset na tom, jak budeme pojímat (chápat) onu partikulární, individuální „jednotu“, bez níž by žádný „celek“ nikdy nemohl být celkem, takovým způsobem, abychom uvnitř této jednoty nemuseli škrtat, likvidovat, popírat mnohost? Je přece zřejmé, že musíme také „mnohost“, která je pouhou „hromadou“, tj. pouhým nahromaděním jednotlivostí, odlišovat od mnohosti, která je nějak integrována, sjednocena, aniž by toto sjednocení znamenalo popření mnohosti. Vlastně bychom mohli říci, že jednotu, která vylučuje nebo ruší, ničí mnohost, bychom za skutečnou (opravdovou) celek vůbec nemohli považovat; tak např. atomy Leukippovy a Démokritovy nejsou žádnými celky, a to právě proto, že nemají vnitřní strukturu (a tedy také strukturální rozličnost a mnohost). K bytostné povaze každého celku náleží právě ta vnitřní strukturovanost, která se navenek vyjevuje jako sjednocená (byť jen relativně, většinou jakoby „na pochodu“, tedy dynamicky a ergo proměnlivě sjednocená).

(Písek, 080229-2.)